

مصاحبه‌ای کوتاه با
علامه سید ذیشان حیدر جوادی
 مترجم قرآن به زبان اردو

مرکز ترجمه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

زبان اردو به شهادت آمار و ارقام، در مدتی کمتر از دو بیست سال، بیشترین سهم را در ترجمه قرآن داشته است، تا جایی که طبق آخرین آمار موجود در مرکز ترجمه قرآن مجید که از منابع مختلف تهیه شده، تنهانسخه‌های چاپی ترجمه قرآن مجید به این زبان بالغ بر هفتصد ترجمه مختلف است که تعداد صد و هفتاد و پنج جلد آن شامل ترجمه‌های کامل، و بیش از پانصد جلد آن شامل ترجمه‌های ناقص، گزیده و منتخب می‌باشد.

از میان ترجمه‌هایی که در چند سال اخیر به زبان اردو انتشار یافته، ترجمه عالم متعهد و دانشمند قرآن پژوه علامه سید ذیشان حیدر جوادی را می‌توان نام برد. ایشان گذشته از ترجمه قرآن آثار ارزشمند دیگری نیز در زمینه علوم و معارف اسلامی دارند که تعدادی از آنها به چاپ رسیده است. مشاغل الهیه در سال جاری بازدید از مرکز داشتند که ما فرصت را مغتنم شمرده با ایشان گفت و گویی کوتاه داشتیم که جهت اطلاع خوانندگان در مجله درج می‌شود.

■ لطفاً مختصری از شرح حال و تحصیلات خودتان را بیان کنید.

□ این جانب در تاریخ ۲۲ رجب سال ۱۳۵۸ هجری قمری در خانواده‌ای علمی و مذهبی چشم به جهان گشودم. پدرم مرحوم آقای سید محمد جواد در زمان خود عالمی برجسته و مورد اعتماد بود که در جامعه فاطمیه لکهنوء تحصیلاتش را به پایان رسانده بود و در یک مدرسه دولتی در شهر «باره بنگی» حدود سی سال زبان‌های عربی و فارسی را تدریس می‌کرد و فعالیت‌های مذهبی و علمی را بر عهده داشت.

من تحصیلات ابتدایی را در روستای کراری «الله آباد» شروع کردم. سپس در سال ۱۹۵۰م به جامعه فاطمیه لکهنوء وارد شدم و بعد از پنج سال تحصیل، برای ادامه آن به نجف اشرف رهسپار گشتم و در آن جا تا ده سال (یعنی از ۱۹۵۵ تا ۱۹۶۵) از محضر اساتید بزرگی مانند: آیه الله العظمی حکیم، آیه الله العظمی خویی، آیه الله سید محمد باقر صدر، آیه الله شیخ تقی آل راضی، آیه الله مدنی، آقای مدرس افغانی، آقای راستی و دیگران استفاده کردم.

■ زمینه تالاش علمی خود را در مورد اسلام و قرآن بیان فرمایید.

□ چون زبان اصلی و مادری من اردو است و تحصیلات ابتدایی من نیز به زبان اردو بوده است، از آغاز شروع به تحصیلات حوزوی مقاله می‌نوشتم. این مقالات معمولاً در مجله‌های معروف هندوستان به چاپ می‌رسید. در دورانی که در نجف اشرف بودم، کتاب‌های: ابوطالب مؤمن قریش، القص و الاجتهاد، شهداء الفضيله، سلیم بن قیس، و اقتصادنا را ترجمه کرده‌ام. اخیراً نیز قرآن مجید و نهج البلاغه و صحیفه سجادیه را ترجمه نموده‌ام؛ و کتاب اهل البيت فی القرآن و السنة و نظریة عدالة الصحابة را نیز ترجمه کرده‌ام؛ و الحمدلله توانسته‌ام بیش از صد جلد کتاب تألیف کنم، که بیشتر آنها چاپ شده‌اند. مقالات و کتاب‌هایی هم به زبان عربی نوشته‌ام که متأسفانه زمینه چاپ آنها در هندوستان وجود ندارد. بعضی کتاب‌های من به زبان اردو عبارتند از: مطالعه قرآن، نقوش عصمت، قمر بنی هاشم، ذکر و فکر و غیره.

■ چطور شد که به فکر ترجمه قرآن افتادید؟

□ واعظ بی نظیر و عالم مجاهد، مرحوم سید غلام عسکری - قدس سره - معروف به «خطیب اعظم» که مردم را به فراگیری معارف دینی و عمل به آن دعوت می‌کرد و به لقب «سربراه نهضت دینداری» شهرت داشت، بدین منظور مؤسسه بزرگ دینی فرهنگی «تنظیم المکاتب»

را تأسیس نمود، که الحمدلله خدمات زیادی به شیعیان آن دیار نموده است. ایشان ترجمه‌های موجود را در راستای برنامه‌های تبلیغی و تربیتی پاسخگوی نیاز کنونی مردم نمی‌دید و اصرار داشت ترجمه جدیدی که تأمین کننده این هدف باشد چاپ شود. لذا از من خواست که به چنین ترجمه‌ای اقدام کنم و من هم شخصاً این خلأ را احساس می‌کردم.

■ **ترجمه شما چه مدت طول کشید و در آن از چه منابعی استفاده کرده‌اید؟**

□ این ترجمه حدود یک سال و نیم طول کشید و در آن از تفاسیر مختلفی مثل: الکاشف، المیزان، تفسیر نمونه، مجمع البیان و همچنین از برخی ترجمه‌های اردو کمک گرفتم.

■ **آیا در زبان اردو منابع کافی درباره معارف اسلامی وجود دارد؟ در این زمینه چه قدر کار شده و چه کمبودهایی وجود دارد؟**

□ من در دوران اقامت در ابوظبی (امارات) این ترجمه را شروع کردم. در آن وقت کتاب‌های دینی و علمی، به ویژه کتاب‌های شیعی مورد نیاز که بتوان از آنها استفاده نمود، در منطقه خلیج فارس در دسترس نبود. علاوه بر این، در صورت بروز مشکل، امکان دسترسی به افراد یا مراکز علمی هم وجود نداشت.

■ **از ترجمه‌های قرآن به زبان اردو چه اندازه اطلاع دارید؟ لطفاً آنها را معرفی نمایید و روشن کنید که ترجمه رایج قرآن در میان اردو زبانان کدام ترجمه است؟**

□ ترجمه‌های معروف حدوداً از بیش از نیم قرن گذشته شکل گرفته‌اند. در این نیم قرن، زبان اردو بسیار تغییر یافته است، و لذا لازم بود ترجمه‌ای از قرآن به زبان کنونی وجود داشته باشد، به ویژه ترجمه‌هایی که اخیراً انجام گرفته برای عموم قابل استفاده نیست و جنبه تربیتی قرآن - که اصولاً قرآن با این هدف نازل شده - در آنها چندان مورد توجه قرار نگرفته است.

■ **به نظر شما، مترجم قرآن از چه شرایطی باید برخوردار باشد؟**

□ من فکر می‌کنم مترجم قرآن باید از این شرایط برخوردار باشد:

۱. درک عمیقی از مفاهیم واقعی آیات داشته باشد.
۲. متشابهات را در نظر بگیرد و آنها را به خوبی تشخیص دهد.

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۳. در بیان مطالب، احتیاط را رعایت کند و در انتخاب واژه‌ها نهایت دقت را به کار برد تا مغرضان و گمراهان نتوانند از آن سوء استفاده کنند.
۴. به محاورات و ضرب المثل‌های عربی کاملاً احاطه داشته باشد و از موارد استعمال آنها به خوبی آگاه باشد.

■ برداشت شما از ترجمه‌های قرآن به زبان اردو چیست؟

□ ترجمه‌هایی که به زبان اردو انجام شده است مختلف‌اند، بعضی از آنها بیشتر به جنبه‌های مذهبی پرداخته و به بیان دیگر حقایق چندان توجهی نکرده‌اند. بعضی دیگر از آنها توضیحاتی بر خلاف ادب قرآن دارند، و مبنای بعضی توضیحات هم اسرئیلیات است، و ترجمه بعضی از آیات طبق سنت و جو منطقه‌ای انجام گرفته است. طبیعی است که اصلاح همه این ضعف‌ها بدون اقدام به ترجمه‌ای جدید امکان پذیر نیست.

■ به نظر شما ترجمه قرآن به صورت فردی انجام شود بهتر است یا به صورت گروهی؟

□ البته اگر یک گروه متخصص اقدام به ترجمه کنند بهتر است، اما در همه جا امکانات آن وجود ندارد. این نکته را هم نباید از نظر دور داشت که در ترجمه گروهی، غالباً اختلاف رأی از پیشرفت کار جلوگیری می‌کند.

■ به نظر شما ترجمه گروهی بر چه اساسی می‌تواند شکل بگیرد؟

□ گروه متخصص باید یک ترجمه واجد شرایط را تهیه نماید، سپس از دیگران هم برای استفاده از این روش دعوت به عمل آید، ولی به هر حال باید در ترجمه و توضیحات، جنبه‌های تربیتی قرآن مورد توجه قرار گیرد.